

TÖRTÉNELMI SZEMLE

A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

2022
LXIV. ÉVFOLYAM

3. SZÁM

W. Pohl – J. Krause– Vida T. – P. J. Geary
Integrált genetika

Gloviczki Ráhel
A középkori magyar királykoronázás

Kádas István
Katonaságmegváltás és rendkívüli adó Hunyadi Mátyás uralma elején

Fóti Miklós
Mikla puszta várossá válása 1578-ban

Tóth Gergely
Bél Mátyás elfeledett önéletrajza 1746-ból

Hantos-Varga Márta
Avítt antijudaizmus és modern fajelmélet között

Csapody Tamás
A cservenkai exhumálások története

Kiss Rita
Az 1956-os magyar menekültek beilleszkedése Bajorországban

Szerkesztők

TRINGLI ISTVÁN
felelős szerkesztő

FÓNAGY ZOLTÁN, NEUMANN TIBOR, OBORNI TERÉZ, ZAHORÁN CSABA
rovatvezetők

DETRE ANDRÁS
szerkesztőségi munkatárs

Szerkesztőbizottság

MOLNÁR ANTAL
elnök

BORHI LÁSZLÓ, ERDŐDY GÁBOR, FODOR PÁL,
GLATZ FERENC, OROSZ ISTVÁN, PÁLFFY GÉZA,
PÓK ATTILA, SOLYMOSI LÁSZLÓ, SZAKÁLY SÁNDOR,
SZÁSZ ZOLTÁN, VARGA ZSUZSANNA

A szerkesztőség elektromos postája:
tortenelmiszemle@abtk.hu

*Kérjük szerzőinket, hogy kézírataikat
a közlési szabályzatnak megfelelően készítsék el,
amely honlapunkon érhető el:*
<http://www.tti.abtk.hu/kiadvanyok/folyoiratok/tortenelmi-szemle.html>

A 2022-es évfolyam megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap, a Magyar Tudományos Akadémia
és az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Titkársága támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

ISSN 0040-9634

TARTALOMJEGYZÉK

LXIV. évfolyam, 2022. 3. szám

TANULMÁNYOK

- Walter Pohl – Johannes Krause – Vida Tivadar – Patrick J. Geary**
Az 5–9. századi Kelet-Közép-Európa integratív archaeogenetikai,
régészeti és történeti vizsgálata, Kr. u. 400–900.
A HistoGenes 856453 ERC-Synergy Grant 341
- Gloviczki Ráhel** A középkori magyar királykoronázás összeurópai
kontextusban 355
- Kádas István** Amikor megváltás az adó. Katonaszármegváltás
és rendkívüli adó Hunyadi Mátyás uralma elején (1458–1466) 383
- Fóti Miklós** Egy szokatlan demográfiai jelenség és háttere a szegedi
szandzsák területéről. Mikla puszta hirtelen várossá válása 1578-ban 403
- Tóth Gergely** Egy hungarus értelmiségi pályafutásának tipikus
és egyedi vonásai. Bél Mátyás elfeledett (ön)életrajza 417
- Hantos-Varga Márta** Avítt antijudaizmus és modern fajelmélet között.
Katolikus szerzők zsidóellenes argumentációjának szürke zónája 447
- Csapody Tamás** A cservenkai exhumálások története 481
- Kiss Rita** Az 1956-os magyar menekültek beilleszkedése
Bajorországban 513
- ### ADATTÁR
- Kádár Zsófia – B. Székely Dorottya Piroska** Adattár a 17. századi
magyar országgyűléseken szereplő egyháziakról 533
- ### MÉRLEG
- Varga Balázs** Győr város monográfiáinak története a dualizmus
korától napjainkig 627

MÉRLEG

GYŐR VÁROS MONOGRÁFIÁINAK TÖRTÉNETE A DUALIZMUS KORÁTÓL NAPJAINKIG

VARGA BALÁZS

THE HISTORY OF GYŐR'S MONOGRAPHY
FROM THE ERA OF DUALISM UNTIL TODAY

On the occasion of the 750. anniversary of Győr's declaration to a free royal city, in 2021, two monography volumes came out of the publishing house. One of them is the first part of the series elaborating the history of the city, while the other one is an independent industry historical piece of work. In the study, following the brief overview of the above mentioned pieces of work – principally based on the articles of the local press – I am outlining the history of Győr's monography, from the era of dualism until today. I am presenting on what occasions and for which reasons monography research started, who stood in the frontline of the scientific work, how local power, public opinion and the public related themselves to the works which were being written and which were already published. Moreover, which reasons and factors were in the background of the attempts, which ended with falls many times.

Keywords: monography, city history, free royal city, millenium, local power, local press

Egy nemzet történelmének és sorsának alakulására, identitásának formálódására nagy hatással bíró esemény kerek évfordulója rendszerint inspirálóan hat a történelemtudomány, illetve más diszciplínák, valamint művészeti ágak képviselőire. A történészek ilyenkor új megközelítésből, új források és módszerek által helyezik fókuszba a történet. Jó példa erre a közelmúltból a trianoni békeszerződés aláírásának százszentéves évfordulója, melynek kapcsán számos monográfia, tanulmány, tudományos és ismeretterjesztő cikk próbálta a téma eddig feltáratlan területeit bemutatni. Ha egy város jubilál – akár köz-történeti, akár várostörténeti eseményre emlékezve –, többnyire a település teljes történelme, fejlődése kerül az érdeklődés homlokterébe. Ilyenkor – ritkábban – egy, a város történelmére nagy rálátással bíró történész önállóan, vagy – gyakrabban – több helyi és országos, vagy nemzetközi szinten is ismert és elismert szakember csapatmunkában kellő „ürüget” és motivációt érez ahhoz, hogy monográfiát készítsen.

Győr városa 2021-ben ünnepelte 750. évfordulóját ama jeles eseménynek, hogy V. István király 1271-ben kiváltságlevelet adott a településnek. Ennek révén a várba telepítet-

Varga Balázs, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar, Bölcsészettudományi és Humánerőforrás-fejlesztési Tanszék.

tek a fehérvári polgárok által élvezett jogokban részesültek, amelyek megteremtették a városi funkciók kiteljesedésének előfeltételeit, és hozzájárultak a település gazdasági és kulturális fejlődéséhez. A „várossá válás” 750. évfordulója kiváló alkalomnak mutatkozott arra, hogy az eseményt Győr az újabb kutatási eredményeket szintézisbe foglaló városmonográfiák elkészítésével ünnepelje meg. A munka szükségességét és indokoltságát jelzi, hogy Honvári János már bő két évtizeddel korábban, egy 1997-es tanulmányban éles hangot ütött meg a régóta húzódozó „monográfia-hiátussal” kapcsolatban, elsősorban a mindenkori helyi (győri) politikai elit felelősségét firtatva, mely szűklátókörűsége és provincializmusa miatt nem érti/értette meg, milyen fontos lehet egy nagyvárosi polgár identitásának formálása, erősítése szempontjából egy színvonalas várostörténet elkészítése.¹

A jubileumot megelőző esztendőkből sikerült politikai akaratot és anyagi erőforrásokat rendelni a szakma és a közvélemény részéről megfogalmazódó igények, szándékok mögé, így két fő szálon – egymástól jórészt függetlenül – indulhatott meg a vállalkozás. Az egyik munkacsoport – Horváth József történész-könyvtáros koordinálásával és öt kötetben – Győr történelmének megírását tűzte ki célul, a kezdetektől napjainkig. A másik kutatóközösség – Honvári János gazdaságtörténész irányításával és egy kötetben – a település iparának történetét helyezte a vizsgálódás fókuszába, ugyancsak a kezdetektől napjainkig.

Az első vállalkozás előmunkálatai során 2017 márciusában, majd később több alkalommal Győrben városmonográfiai műhelynapot szerveztek, ahol az előadók előbb a várostörténeti kutatás módszertani kérdéseire, az eddig megvalósult győri kutatások bibliográfiai összegzésére koncentráltak, később a település múltjának vázlatos áttekintése volt a cél, majd az egyes kötetek tartalmának főbb sarokpontjait tekintették át.² Győr történelmének feldolgozása, és a kötetek kialakítása során a szerkesztők és szerzők számára dilemmát jelentett, hogy a korszakhatárokat fontos köztörténeti eseményekhez, vagy belső, várostörténeti fordulópontokhoz kapcsolják-e. Ahogy az a későbbiekben látszik, néhol az előbbi, míg máshol az utóbbi megközelítés alkalmazását érezték indokoltnak. A kutatócsoport munkája 2021 őszén hozott kézzelfogható eredményt, az első kötet *Győr története. I. A kezdetektől 1447-ig* címmel jelent meg.³ A záró korszakhatár az 1447. június 1-én megkötött regedei [radkersburgi] egyezményre utal, melyben Győr püspöki joghatóság alá került, elvesztette szabad királyi városi kiváltságait és mezővárosi szintre süllyedt. Ez új korszakot nyitott a település történelmében. A műben összesen 16 szerző tanulmánya olvasható, köztük találhatók régészek, történészek és egy művészettörténész is. A második kötet, mely az 1447 és 1743 közötti időszakot öleli fel, várhatóan 2022-ben kerül ki a nyomdából. A végpont szintén egy fontos várostörténeti fordulópontot jelez, 1743. március 6-án Mária Terézia szabad királyi városi rangot adományozott az egyházi mezővárosnak. A további tervezett kötetek esetében már a köztörténeti korszakhatárok

¹ Honvári János: Győr vázlatos története a két világháború között. [Győr Város Levéltára] Városi Levéltári Füzetek (1997) 1. sz. 109.

² Horváth József: Mozaikok Győr történetéből. Városmonográfia Műhelynap. 2017. május 15. *Levéltári Szemle* 67 (2017) 2. sz. 93–97.

³ Lásd bővebben *Győr története. I. A kezdetektől 1447-ig*. Szerk. Horváth Richárd. Győr, 2021.

dominálnak, a harmadik rész az 1743 és 1849, a negyedik az 1849 és 1945 közötti, míg az ötödik az 1945-től napjainkig tartó időszakot tárgyalja.⁴

A másik – Honvári által vezetett – monográfia-kutatócsoport munkájának unikális voltát jelzi, hogy ez idáig nem készült a város ipartörténetével foglalkozó, átfogó mű. Bár Győrben komoly hagyománya van a gazdaság- és ipartörténeti kutatásoknak, de a téma szintézise sokáig váratott magára. A korábbi városmonográfiákban a gazdaság, és azon belül az ipar tárgyalása, az indokolthoz képest nem kellő mélységben és részletességgel történt meg. Ez különösen annak fényében meglepő, hogy a szektor Győr fejlődésében játszott szerepe már a középkorban, de főként a dualizmus időszakától rendkívül meghatározó volt. A kötet *Iparváros. Győr iparának története a kezdetektől napjainkig* címmel jelent meg 2021 végén.⁵ A műben két fővárosi és négy győri szerző – gazdaság- és hadtörténészek, muzeológusok, regionális és helytörténeti kutatók – tanulmányai olvashatók, melyek a címeikben megjelölt területet és korszakot magas szintű tudományos igényességgel, gazdag forrásanyag felhasználásával, körültekintő jegyzetapparátussal tárgyalják, számos szemléletes fotóval és statisztikai táblával illusztrálva. A monográfia első fejezete a céhes kézműipar 14. században történő megtelepülésétől indít és közel négy évszázadon átfutva próbál szemléletes képet adni a város iparáról. Majd két jelentős korszakhatár – 1872, az első magyar általános ipartörvény elfogadása és 1918, az első világháború vége között – tekinti át Győr kisiparát, érzékeltetve annak sokszínű voltát, de nem elhallgatva csökkenő jelentőségét a nagyipar expanziója mögött. Terjedelmében és tartalmában is egyik meghatározó írása a kötetnek a város gyáriparát a 19. század második felétől az első világháború végéig bemutató tanulmány, mely nagyon szakszerűen, számos statisztikai adattal illusztrálva mutat rá azokra az adottságokra, gazdasági és emberi tényezőkre, motivációkra, melyek révén a település a korszakban kereskedővárosból nagyüzemi központtá alakult. A kötet szerkesztési logikája alapján a két világháború közötti időszakban előbb ismét a kisiparról olvashatunk, amely a válságot leküzdve az ebben a periódusban tartott kézműves-kiállításokon számos elismerést szerzett, és képviselőinek egy része jelentős anyagi gyarapodást ért el. Majd a gyáripar kerül tárgyalásra, ismét bővebb terjedelemben. A tanulmány részletesen szól a Trianon utáni lét- és infrastrukturális feltételek, a gazdasági válság és a konjunktúra teremtette „környezet” győri gyárra gyakorolt hatásáról. A monográfia színes, érdekes „intermezzója” a katonaijármű-gyártás történetét a 1900-as évek elejétől a második világháború végéig tárgyaló írás, mely bemutatja a Magyar Vagon- és Gépgyárban készített harcászati járművek típusait és menynységét, valamint az általuk indukált forgalmat. A második világháború lezárásától a rendszerváltozásig terjedő korszak győri iparát három tanulmány taglalja. A korábbiaktól eltérően ebben a periódusban először a gyáripar kerül felvázolásra. Az írás a történelmi és gazdasági háttér rögzítését követően vizsgálja az egyes alkorszakok (1945–1948 és 1948–1989) gazdálkodási metódusait, a hangsúlyt a szocialista időszak győri fejlesztéseire, sajátosságaira, illetve a rendszer válsága okozta következményekre helyezve. Azt, hogy

⁴ Dr. Horváth József közlése. Könyvbemutató: *Győr története. I. A kezdetektől 1447-ig*. Kisfaludy Károly Könyvtár. Győr. 2022. február 23.

⁵ Lásd bővebben *Iparváros. Győr iparának története a kezdetektől napjainkig*. Szerk. Honvári János. Győr, 2021.

a hadászati célú járművek gyártása nemcsak az első és második világháború környékén kapott nagy jelentőséget a városban, hanem a hidegháború időszakában is, jelzi a következő, rövidebb lélegzetű, de a témát kellő mélységben tárgyaló tanulmány, mely a Győri Szerszámgépgyár, majd a Magyar Vagon- és Gépgyár, illetve a RÁBA ez irányú tevékenységét járja körbe. 1948-at, a fordulat évét követően a kisipar helyzetében is hatalmas változást következett be. A szocialista korszak harmadik írása jól érzékelteti az államosítások következményeit, illetve a szövetkezeti formában megvalósuló termelés kereteit, feltételeit és eredményeit. A monográfia záró munkája multidiszciplináris – regionális tudomány, történelemtudomány, közgazdaság-tudomány – megközelítésből tárja fel az elmúlt harminc esztendő ipart érintő folyamatait a városban. A tanulmány rendszerezi a jelenlegi győri ipar megtelepedésének, illetve átrendeződésének főbb típusait, valamint felvázolja az egyes iparágaknak és vállalatformáknak a város gazdaságára gyakorolt hatását. Ahogy az a fentiekben egyértelműen megmutatkozott, a kötet gerincét – teljesen indokoltan – Győr emblematis gyárai jelentik, melyek a települést a 19. század utolsó harmadától iparvárossá, gyáripari központtá tették. Tömegek számára megélhetést biztosítottak, városfejlesztést generáltak, imázst építettek, nemzetközi hírnevet szereztek Győrnek.

A monografikus várostörténet-írás kezdete Győrben

A győri történeti monográfia nem előzmények nélkül született meg. A szerzők és szerkesztők számos, az elmúlt évtizedekben/évszázadokban készült, eltérő színvonalú és megközelítésű munkára támaszkodhattak, törekedve azok hiányosságainak pótlására, valamint építve az erősségeikre. A monografikus jellegű várostörténet-írás Győrben a dualizmus elején kezdődött. 1874-ben a Rába-parti városban tartották 17. nagygyűlésüket a magyar orvosok és természetvizsgálók. A vándorgyűlés helyszínéül 1872 szeptemberében jelölték ki Győrt, amely a következő esztendőben látta volna vendégül a tudósokat.⁶ Az országban dúló kolerajárvány azonban közbeszólt, így egy évvel később tartották meg a rendezvényt.⁷ A város házigazdának történő kiválasztásakor rögtön az első gondolat, mely a helyi tudományos elit fejében megfogalmazódott, egy Győr megye és város egyetemes leírását célul kitűző mű megírása volt, hogy azt a gyűlés résztvevőinek (kb. 800 főnek) is átnyújthassák. Monográfia-bizottság alakult Kruesz Krizosztom pannonhalmi főapát vezetésével, aki vállalta a mű kiadási költségeinek finanszírozását. A szerkesztői feladatok ellátására Fehér Ipoly bencés tanár és tudós, későbbi pannonhalmi főapát kapott felkérést. A megye értelmisége, szellemi erői nagy lelkesedéssel, egy emberként sorakoztak fel a nemes ügy mellé, így a helyi sajtó már 1873 júniusában a következőkről számolhatott be: „A Monographia, mely minden eddig megjelentek közül legterjedelmesebb és legdíszesebb lesz, már a nyomdában van Fehér Ipoly titkár rendkívüli erőmegfeszítése következtében.”⁸ A győri lapok nem sokkal a nagygyűlés lezárását követően, 1874 szept-

⁶ Győri Közlöny 1872. szeptember 22. 2.

⁷ A magyar orvosok és természetvizsgálók ezidei nagygyűlésének elhalasztása. *Győri Figyelő* 1873. július 26. 3.

⁸ A magyar orvosok s természetvizsgálók XVII. nagygyűlése. *Szabad Polgár* 1873. június 19. 2.

tember elején ismertették meg olvasóikat a monográfia megírásának előzményeivel, hátterével, valamint a mű szerkezeti felépítésével, illetve az egyes fejezetek íróival és témáival.⁹ A szerkesztő a munka vezérfonalának kialakításakor, a főbb jellemzők meghatározásakor a *Századok* 1872. júniusi füzetében megjelent,¹⁰ a helytörténeti monográfiák számára ajánlott tervezetet vette figyelembe. Ezzel együtt az egyetemesség elvét szem előtt tartva, el is tért attól. A kötetben a feldolgozott anyagot három fő fejezetben – természeti, társadalmi és történeti viszonyok – írták meg. Fehér Ipoly az egyes témák kidolgozásánál arra törekedett, hogy minden egyes területet érintsen. A szerkesztő munkája előszavában őszintén bevallotta a monográfia összeállításának nehézségeit is: „bármennyire igyekeztem is az alaki egyöntetűséget megadni, de nem lehetett teljesen elmosni az egyes szerzők egyéniségeinek elütő vonásait.”¹¹ Ebből adódik az is, hogy ugyanazt a témát – különböző megközelítésből – más és más szerző is megrajzolta, így a monográfiában több ismétlés és utalás köszön vissza. A kötet – mindezekkel együtt – a korszak nagy volumenű tudományos vállalkozásának számít, hiszen eltérő tudományágak több tucat elismert képviselőjének írása jelenik meg benne. Rendkívül gazdag tartalma, a feldolgozott anyag alaposága és magas szakmai színvonala alapján egyértelműen az időszak monográfia-irodalmának egyik legkitűnőbb alkotása.¹²

A millennium időszaka

1896-ban ünnepelte Magyarország a honfoglalás ezeréves évfordulóját. A millennium évében soha nem látott mértékű fejlesztések, beruházások valósultak meg az infrastruktúra, a gazdaság és a kultúra területén. Számos köz- és reprezentációs épületet adtak át, kiállításokat tartottak, emlékműveket és szobrokat avattak. A tudományos élet is új lendületet kapott, több kongresszust és konferenciát szerveztek. Az ünnep alkalmából fontos törekvés volt Magyarország történelmi örökségének bemutatása is.

Mednyánszky Alajos báró, a 19. század első felének kiváló történetírója már az ezeréves évfordulót megelőzően közel hetven esztendővel – egy levelében – foglalkozott a millennium méltó megünneplésének tervével. Az egyik helyi orgánus 1891-ben született írásában idézte fel a tervezetet, melyet gyakorlatiasnak és megvalósíthatónak tartott. Úgy vélték, hogy a történelmi alakokat és eseményeket megörökítő szobrok és képek elkészítésén, valamint nemzeti képtárban történő összegyűjtésén túl indokolt a vármegyéknek és városoknak monográfiákat is készíteniük e jeles alkalomból. Az elvárások szerint egy ilyen típusú munkának nemcsak szakszerű tudományos műnek, hanem népszerű olvasmánynak is kell lennie, hogy szélesebb tömegek is értő módon forgathassák. A cikk részletesen tárgyalta, hogyan, milyen főbb témákat érintve épüljenek fel a vármegyék történetét bemutató monográfiák. Fontosnak tartották rögzíteni, hogy egy ilyen típusú

⁹ Győri Közlöny 1874. szeptember 6. 3.

¹⁰ Pesty Frigyes: A vármegyék történeti monográfiájának tervrajza. *Századok* 6 (1872) 412–416.

¹¹ Győr megye és város egyetemes leírása. Szerk. Fehér Ipoly. Bp., 1874. VII.

¹² Lásd Győr megye és város egyetemes leírása.

vállalkozás csak csapatban, akár húsz-harminc szakember együttműködésével és szerkesztőbizottság irányításával valósulhat meg. Javasolták a közgyűlések számára monográfia-bizottság felállítását, hogy a munka minél gyorsabban megindulhasson. Győr vármegyére és Győr városára vonatkozóan kiemelték, hogy alig húsz esztendővel korábban már született egy kitűnő monográfia, így az új műben „csak” az elmúlt két évtized történéseit kellene összefoglalni, valamint a kutatási eredményeket frissíteni. A beszámolóban a szerkesztő abbéli reményét is kifejezte, hogy „a millenniumi monográfia” az 1874-es mű szaktudósainak és szerkesztőjének közreműködésével valósulhat meg.¹³

Győr város közgyűlése 1893-ban hozta létre a millenniumi bizottságot, mely – többek között – feladatul kapta a tervezett monográfiával kapcsolatos kérdések megtárgyalását. Az első ülésre 1893. július 6-án került sor, ahol a résztvevők a művel szemben támasztott elvárásait fogalmazták meg. A hozzászólásokban felvetették, hogy a monográfia írója alapul vehetné Fehér Ipoly 1874-es munkáját, illetve indokolt lenne, hogy a munka Győr gazdasági és társadalmi életének fejlődését helyezze fókuszba. Zechmeister Károly polgármester úgy vélte, hogy a művet több szakember bevonásával kellene megírni. A bizottság végül úgy döntött, hogy az idő rövidege miatt csak a város 1847-től máig (azaz a millenniumig) tartó történetét foglalja össze a kötet, aminek szerkesztését egy – helyi – emberre bízzák, de az adatgyűjtést többen fogják végezni.¹⁴ Ezzel együtt a következő hónapokban és esztendőekben a monográfia ügye több területen vitákat szült a helyi közéletben, és állandó témát szolgáltatott a sajtó számára. A *Győri Közlöny* már pár nappal később nemtetszését fejezte ki a tárgyban. Úgy vélték, hogy nem szerencsés a monográfiának csak a jelenlegi Győrre koncentrálnia, illetve a várost kizárólag a gazdaság és a kereskedelem szempontjából bemutatnia. A településnek fontos és gazdag történelmi múltja van, melyet a szerzőnek mindenképp meg kell jeleníteni a műben.¹⁵ A *Győri Hírlap* néhány hónappal később egyértelműen a millenniumi bizottság döntését támogatta, hiszen „okos tervnek” tartotta, hogy az évforduló kapcsán a tervezett monográfia a „mai Győrre” helyezi a hangsúlyt. Azon az állásponton voltak, hogy a „régii Győr” megrássa más természetű, történelmi feladat, amit ehhez a munkához a későbbiekben bármikor hozzá lehetne kapcsolni. Ugyancsak egyetértettek azzal, hogy a bizottság egy emberre bízza a mű összeállítását, viszont úgy érezték, hogy sürgősen meg kellene nevezni ezt a személyt, hiszen 1895 végére el kell készülnie a 25 nagy ív terjedelmű munkának.¹⁶ 1893 októberében aztán a szerkesztő személyéről is döntés született. A bizottság Szávay Gyula költőt, író, újságírórt kérte fel a feladatra. A testület a szerkesztőtől programtervet várt el a készítés folyamatával kapcsolatban. A monográfia tartalmára vonatkozóan meghatározták, hogy az elsősorban a város 1848-tól napjainkig (millenniumig) terjedő fejlődését és aktuális állapotát mutassa be, de röviden térjen ki az 1848 előtti történelmi folyamatokra, eseményekre is.¹⁷ Néhány nappal a szerkesztő megnevezése előtt a helyi sajtó aggályait fejezte ki.

¹³ Millenniumi szobrok, képek és monográfiák. *Győri Közlöny* 1891. november 5. 3.

¹⁴ A millenniumi bizottság ülése. *Győri Közlöny* 1893. július 9. 3.

¹⁵ Millennium és monográfia. *Győri Közlöny* 1893. július 13. 3.

¹⁶ Millennium és monográfia. *Győri Hírlap* 1893. október 8. 1.

¹⁷ Millennium és monográfia. *Győri Közlöny* 1893. október 12. 5.

Nem helyeselték, hogy ő maga egyedül választhatja ki a munkatársait, mert így félt, hogy több rátermett, szakértő személy kimarad az írók közül. Úgy gondolták, szerencsésebb lenne, ha a munkatársakat is a millenniumi bizottság kérné fel.¹⁸ Október végén a szerkesztő elküldte tervezetét a bizottságnak, melyet november elején tárgyaltak. A testület támogatta Szávay Gyula elképzelését, mely szerint a monográfia négy részből állna, az elsőben a régi Győr, a másodikban Győr a szabadságharc alatt, a harmadikban a város későbbi története, míg a negyedikben a mai Győr kerülne bemutatásra.¹⁹ November második felében a sajtó részletesen – Szávay bizottság előtt elhangzott gondolatait idézve – vázolta fel a véglegesnek tekintett munka főbb részeit és fejezeteit, és közölte a mű belső címlapját.²⁰ Győr város 1893. december 14-én tartott közgyűlésén heves viták bontakoztak ki a szerkesztővel kötendő szerződésről, a kifizetések nagyságával és biztosítékaival (miniszteri jóváhagyás) kapcsolatban. Az egyik tag megemlítette, hogy Győr korábban már kétszer kötött hasonló szerződést, és az mindkétszer ablakon kidobott pénznek bizonyult. Félt, hogy most is elfogyhat a város pénze és nem lesz monográfiája – szólt az érvelése.²¹ A művel kapcsolatos kritikák ezt követően sem fogytakoztak. December második felében a *Győri Közlöny* számba vette azokat a problémákat, melyek szerintük a mű irodalmi értékét, sőt, a létrejöttét is kétségessé teszik. Elsősorban az egyszerűs felállást bírálták, melyben a bevont elismert szaktudósok szolgai szintre süllyednek. Szávay Gyuláról, mint iparkamarai titkárról, úgy gondolták, hogy az ipar és kereskedelem rész megírására lenne hivatott, vagy a monográfia szerkesztője lehetne, de semmiképp sem annak írója. Számos olyan tudóst említettek, akik már bizonyítottak, és akiket vétek lenne kihagyni a mű elkészítéséből. Fontosnak tartották, hogy a felkért szakemberek ne egyszerű adatgyűjtők legyenek, hanem mindenki maga írhasssa meg a saját monográfiarészét, amit a szerkesztő illesztene össze.²² A *Győri Hírlap* néhány nappal később – terjedelmes írásában – megvédte a monográfia ügyét, megcáfolva laptársa főbb állításait, kritikáit.²³ Ezt követően néhány hónapra nyugvópontra került a vita. 1894 márciusában aztán újra napirendre került a kérdés. A helyi lapok (*Győri Közlöny* és *Dunántúli Hírlap*) közreadták a belügyminiszter Győr város monográfiája tárgyában született leiratát, melyben a politikus támogatta a mű elkészítését, nem emelt kifogást a szerkesztő személyével kapcsolatban, elfogadta – bár a terjedelemhez képest magasnak gondolta – az 5000 forintos írói díjat, de a szerződés néhány pontja ellen szót emelt. Szakmai biztosítékot várt el a várostól, mert szükségesnek tartotta, hogy néhány részt (pl. Régi Győr, Természetes leírás, Népeség, Közművelődés, Törvényhatósági és közösségi élet jellemzése) mindenképpen szakemberekkel írasson meg a helyi vezetés, akiknek neve az adott témánál feltüntetésre kerüljön.²⁴ A szokásoknak megfelelően a *Győri Közlöny* úgy látta, hogy a miniszter állás-

¹⁸ Millennium és monográfia. *Győri Közlöny* 1893. október 8. 5.

¹⁹ Millennium és monográfia. *Győri Közlöny* 1893. november 5. 5.

²⁰ Győr és a millennium. Győr szab. kir. város monográfiája. *Győri Közlöny* 1893. november 19. 2–3.

²¹ A közgyűlés. *Győri Közlöny* 1893. december 17. 2.

²² A győrvárosi monográfia. *Győri Közlöny* 1893. december 21. 3.

²³ Lásd bővebben A monográfia. A szög kiütött a zsákból. *Győri Hírlap* 1893. december 21. 8–9.

²⁴ Győrváros monográfiája. A miniszter leirata. *Győri Közlöny* 1894. március 8. 4.

pontja teljes mértékben találkozik az övékkel,²⁵ míg a *Dunántúli Hírlap* és a *Győri Hírlap* több ponton bírálta, kritizálta azt.²⁶ A város millenniumi bizottsága – a belügyminiszter megnyugtatására – beletette a szerződésbe a szakemberek alkalmazására és nevük feltüntetésére vonatkozó passzust.²⁷ A kibővített okiratot a közgyűlés néhány héttel később egyhangúlag elfogadta.²⁸ 1895 szeptemberében a helyi sajtó arról tudósított, hogy a monográfia befejezéshez közeli stádiumban van, a történelmi részt pedig Szávay már benyújtotta a polgármesternek. A teljes mű – a kitűzött határidőre – 1896 májusára 35-40 ívnyi terjedelemben kikerülhet a nyomdából.²⁹ Pár nappal később a szerkesztő részletesen bemutatta a millenniumi bizottság előtt a monográfia első, a régi Győrrel foglalkozó részét. A történelmi egység – mely terjedelem szempontjából kétszerese lett a tervezettnél – három fő fejezetből áll. Az első – röviden – a város földrajzi fekvését és nevének eredetét, a második a beltörténetet, míg a harmadik a területfejlődés és a művelődés történetét foglalja magában. A második nagy résszel (Győr 1848–1849-ben) kapcsolatban a szerkesztő úgy nyilatkozott, hogy az a következő hónapban szintén bemutatásra kerülhet, míg a harmadik (Győr 1848-tól a millenniumig) esetében az adatgyűjtő munka folyik. A negyedik (A mai Győr) készültségi szintjéről nem nyilatkozott.³⁰ A monográfia első könyve – az első két fő résszel – végül 1896 júliusának végén került ki a Pannónia Nyomtató és Könyvkötő műhelyéből.³¹ A millenniumra készült munka azonban itt abbamaradt. Egy hónappal korábban azt ígérték, hogy a második könyv – a harmadik és negyedik résszel – 1897 első felében jelenik meg, ez azonban szakmai és pénzügyi okok miatt végül nem történt meg, így Győr monográfiája befejezetlen maradt.³²

Ugyancsak a millenniumi évfordulóhoz kötődik egy országos jelentőségű – elsősorban történet- és földrajztudományi fókuszú – monográfia-sorozat beindulása. A Borovszky Samu szerkesztő nevével fémjelzett, az Országos Monográfiai Társaság gondozásában kiadott *Magyarország vármegyéi és városai* című széria 1896 és 1914 között 26 kötetben jelent meg. A műben összesen 21 vármegye és három kisebb földrajzi egység története került feldolgozásra több ezer oldal terjedelemben. A sorozat keretében tervbe vették Győr vármegye monográfiájának megírását is. 1905-ben monográfia-bizottság alakult, hogy az ezzel kapcsolatos munkálatokat előkészítse és megszervezze, a mű készítési folyamatát ellenőrizze. A helyi sajtó szinte rögtön felkapta a témát, és sokat foglalkozott a monográfia-kérdéssel. 1905. június elején a *Dunántúli Hírlap* éles kritikát fogalmazott meg az elkészült kötetekkel és a kiadóvállalattal kapcsolatban. Úgy vélték, hogy a már megjelent művek nem képviselnek magas tudományos színvonalat, „díszes könyveknek”

²⁵ Bővebben lásd Győrváros monográfiája. A miniszter leirata. *Győri Közlöny* 1894. március 8. 4.

²⁶ Lásd bővebben Győr monográfiája. *Dunántúli Hírlap* 1894. március 8. 3–4.; Kákán csomó. A belügyminiszter a monográfiáról. *Győri Hírlap* 1894. március 11. 2–3.

²⁷ *Győri Hírlap* 1894. április 5. 5.

²⁸ Győr város monográfiája. *Győri Közlöny* 1894. április 22. 3.

²⁹ Győr város monográfiája. *Győri Közlöny* 1895. szeptember 5. 6.

³⁰ Győr monográfiája. *Győri Hírlap* 1895. szeptember 12. 3.

³¹ Győr monográfiája. *Győri Hírlap* 1896. július 30. 2. Lásd bővebben Szávay Gyula: *Győr. Monográfia a város jelenkoráról a történelmi idők érintésével*. Győr, 1896.

³² Győr monográfiája. *Győri Hírlap* 1896. június 27. 3.

és „kedves olvasmányoknak” titulálták őket. Meglátásuk szerint a kiadó elsősorban üzleti vállalkozást lát a monográfiákban, céljuk a szakmai minőség biztosítása helyett a minél magasabb példányszám értékesítése. Megjegyezték, hogy úgy tűnik, a vállalat értesült arról, hogy „a mi városunk monográfiája Szávay Gyulával kátyuba került”, és ezt próbálják most kihasználni. Tudomásuk szerint a vármegye és a város is pártolja a vállalkozást, és 2000 koronát kíván a közgyűlés által megszavaztatni e célból a kiadó cég számára. A lap inkább egy önálló, tudományos igényességű monográfia megírását támogatná.³³ Két nappal később már a szerkesztőbizottság üléséről tudósítottak, melyen Vende Aladár segéd-szerkesztő részletesen bemutatta a győri kötet felépítését, az egyes témákkal és azok íróival. A szerzők között győri, más vidéki városokból származó és budapesti szakemberek voltak megtalálhatók. Az előszó megírására a korábbi jeles monográfia íróit, Fehér Ipolyt kérték fel. A munka – az előzetes szándékok szerint – két helyen, Győrben és Budapesten készül. Ezzel együtt az orgánum továbbra sem volt meggyőződve a vállalkozás komoly és tudományos irányáról.³⁴ 1906 októberében a helyi újságok – *Győri Hírlap* és *Dunántúli Hírlap* – a monográfia készülségi fokáról számoltak be. A cikkek szerint a műből tíz fejezetet – melyek szakszerű és szigorú bírálaton estek át – a szerzők már megírták. Az előszót végül gróf Batthyány Lajos, a vármegye és város főispánja készíti el, míg Fehér Ipoly panonnhalmi főapát gróf Széchenyi Miklós megyés püspökkel egyetemben a védnöki szerepet vállalta magára.³⁵ Komoly változás következett be – az előző évhez képest – a *Dunántúli Hírlap* monográfiához való viszonyulásában, azt már tartalmas műnek minősítették. A korábban támadott Országos Monográfiai Társaságról szintén a dicséret hangján szóltak, valamint örömmel konstatálták, hogy a győri kötet munkatársai között sok jeles egyházi személy található.³⁶ A mű 1908 november végén került ki a nyomdából.³⁷ A munka 450 oldal terjedelemben, 14 fejezeten keresztül, gazdag képanyag közlésével tárgyalja a vármegye természeti, települési, gazdasági, jogi, oktatási, valamint művészeti, irodalmi és tudományos helyzetét, viszonyait, illetve történelmét.³⁸ A helyi lapok néhány nappal később bővebb ismertetést adtak a műről. Míg a *Győri Hírlap* egyértelműen méltatta a monográfiát,³⁹ addig a *Győri Napló* kritikákat is megfogalmazott. Leginkább az egyes fejezetek terjedelmét bírálták. Úgy érezték, hogy néhány téma – az irodalom, tudomány és művészet, illetve a kereskedelem – nem a fontosságának megfelelő oldalszámban került bemutatásra. Hiányolták, hogy a hitközségek történetéből az izraeliták és a görögkeletiek teljes egészében kimaradtak.⁴⁰ Az első világháború kitörése megakadályozta a monográfia-sorozat folytatását, így a későbbiekben – többek között – Moson vármegye és Sopron vármegye sem került feldolgozásra.

³³ Győr monográfiája. *Dunántúli Hírlap* 1905. június 6. 2.

³⁴ Győr monográfiája. *Dunántúli Hírlap* 1905. június 8. 2.

³⁵ Győr vármegye és város monográfiája. *Győri Hírlap* 1906. október 18. 2.; Győr monográfiája. *Dunántúli Hírlap* 1906. október 18. 2.

³⁶ Győr monográfiája. *Dunántúli Hírlap* 1906. október 18. 2.

³⁷ Megjelent Győrvármegye monográfiája. *Győri Hírlap* 1908. november 26. 2.

³⁸ Lásd bővebben *Magyarország vármegyéi és városai. Győr vármegye*. Szerk. Borovszky Samu. Bp., 1908.

³⁹ Lásd Győrvármegye monográfiája. Tájékoztató. *Győr Hírlap* 1908. december 5. 1–2.

⁴⁰ Irodalom. Győrvármegye monográfiája. *Győri Napló* 1908. december 13. 6.

A Horthy-korszak

1943-ban Győr nagy ünnepségsorozat megrendezését és egy újabb monográfia elkészítését tervezte abból az alkalomból, hogy kétszáz esztendővel korábban, 1743-ban Mária Terézia szabad királyi városi rangot adományozott a településnek. Az előkészületek már 1936-ban megindultak. Monográfia-bizottság alakult, a város 1937-es költségvetésében pedig külön tételként rögzítették a mű első részének 1000 pengős költségét.⁴¹ Spáth Gyula polgármester utasította a közművelődési osztályt, hogy készítse elő a pályázatot. A tetsület egy szűkebb körű bizottságot kért fel, melynek tagjai elismert tudósok, Bedy Vince nagyprépost, Gálos Rezső egyetemi magántanár, Lovas Elemér bencés tanár és múzeumigazgató, valamint Szabady Béla sekrestyeigazgató és történétíró lettek.⁴² 1936 karácsonyán a *Győri Nemzeti Hírlap* egy nagyobb lélegzetű interjút közölt Valló Istvánnal a jubileumi ünnepségek és a monográfia előkészületeiről. A polgármester-helyettes és kultúrtaácsnok arról tájékoztatta az olvasókat, hogy a város nem egy-egy kétkötetes műben gondolkodik, hanem olyan kiadványsorozatot terveznek, melynek minden egyes része a monográfia anyagának egy-egy szeletét dolgozza fel tudományos alapon, a város őstörténetétől a legújabb kor történelméig. A kötetek nem idő- vagy tárgyrendben követik egymást, hanem elkészülésüknek megfelelően. Elmondása alapján sok anyag vár még felkutatásra és feldolgozásra – például a bécsi és vatikáni levéltárakban –, ami miatt egyes témák várhatóan csak 10-15 év múlva kerülnek kiadásra. Ezzel együtt a város vezetése számára fontos cél, hogy 1943-ra, a jubileum idejére már a munkából megjelenjen egy sorozat, melyet a győri polgárok büszkén tanulmányozhatnak.⁴³ A következő esztendőben némi változás történt a monográfia ügyében. A város pénzügyi bizottságának ülésén arról született döntés, hogy a tanulmányt a jubileum egyik mozzanatának szánják, így a költségvetést is összevonják. Ebből fakadóan nem kezdenek bele azonnal a művel kapcsolatos munkálatokba, hanem megvárják a programkészítő bizottság jelentését az ünnepségek részleteiről.⁴⁴ Az „ügynek” a továbbiakban is lett folytatása. Dr. Jenei Ferenc irodalomtörténész és várostudományi kutató fél évvel később sajnálatát fejezte ki, hogy a monográfia tárgyát a jubileumi ünnepségekhez kapcsolták. Mivel az 1943-as ünnepségeket csak vázlatosan lehet még kidolgozni, meglátása szerint a monográfia ügyének ettől függetlenül kellene elindulnia. Úgy vélte, hogy a történétíró munkája hosszú lejáratú tevékenység, ezért ha az évfordulóra valóban több kötetet szeretne kiadni a város, sürgősen hozzá kell látni azok megírásához.⁴⁵ A helyi sajtó 1940 áprilisában arról tudósított, hogy a monográfia első kötete az ősz folyamán fog kikerülni a nyomdából. A beszámoló szerint a polgármester a monográfia-bizottság javaslatára – még a korábbiakban – Lovas Elemér bencés tanárt, Szabady Béla tanárt és Markó Árpád ezredest kérte fel a munka elvégzésére. Közülük elő-

⁴¹ Pótadócsökkentéssel és a lehető legnagyobb takarékosággal készült el a város 1937. évi költségvetése. *Dunántúli Hírlap* 1936. szeptember 27. 3.

⁴² Előkészületek Győr kétszázéves jubileumi ünnepségeire. *Győri Nemzeti Hírlap* 1936. október 27. 5.

⁴³ Valló István dr. nyilatkozik: Győr 200 éves jubileumáról és a monográfia nagyszabású előkészületeiről. *Győri Nemzeti Hírlap* 1936. december 25. 8.

⁴⁴ Győr város monográfiája. *Győri Nemzeti Hírlap* 1937. szeptember 25. 3.

⁴⁵ Dr. Jenei Ferenc: Feladataink városunk múltja kutatása terén. *Dunántúli Hírlap* 1938. május 8. 4.

szőr Lovas tanulmánya – Győr ókori, római kori, népvándorlás és honfoglalás kori történetéről – fog megjelenni.⁴⁶ Az említett időszakok megírásában Lovast Alföldi András egyetemi tanár, Fettich Nándor egyetemi magántanár, valamint Gallus Sándor és Mithay Sándor régész tanárok segítik/segítették.⁴⁷ 1941 júniusában újabb kézzelfogható eredménye lett a munkának. Ekkor a régészeti rész első kötetének második fele jelent meg, amelyet Mithay Sándor írt *Bronzkori kultúrák Győr környékén* címmel.⁴⁸ A cikk szerint az első rész – Gallus Sándor tanulmánya – ősszel hagyja el a sajtót és Mithay munkájával együtt kerül a könyvpiacra.⁴⁹ Közben a polgármester a kultuszminiszternél a monográfia anyagi támogatását kérte. A minisztérium akceptálta a folyamodványt, és a régészettel foglalkozó harmadik kötetből megrendelt száz példányt 5000 pengős értékben.⁵⁰ 1943. március 6-án a város díszközgyűlést tartott a szabad királyi várossá válás 200. évfordulójának emlékére. A közgyűlésen beszámoltak arról, hogy az őstörténetét tárgyaló kötetekből egy már megjelent, míg a második nyomdában van.⁵¹ Köszönetet mondtak Lovas Elemérnek és az íróknak az elvégzett munkájukért, és hitet tettek a monográfia-sorozat folytatása mellett.⁵² Fél évvel később arról számoltak be, hogy a római korral foglalkozó kötet is előkészítés alatt áll.⁵³ Ez a munka – ahogy a többi tervezett rész – sem készült már el. A második világháború és annak következményei, az országos és helyi szintű hatalomváltás, a pénzhiány nem tették lehetővé a monográfia-sorozat folytatását, így a munka abamaradt.

A szocialista időszak

Az 1960-as évek első felében és az 1970-es évek elején több olyan történelmi esemény (például a „felszabadulás”, a Tanácsköztársaság kikiáltása) kerek évfordulóját ünnepelte az ország és a város, melyek ürügyet adtak helytörténeti munkák megírására is. A legnagyobb előkészület – és nemcsak a történészek körében – kétségkívül 1971-et, Győr szabad királyi várossá nyilvánításának 700 éves évfordulóját előzte meg. Már 1963 végén a Magyar Történelmi Társulat nyugat-dunántúli tagozata győri csoportjának munkaértekezletén megfogalmazódott egy nagyszabású jubileumi monográfia terve. Dr. Lengyel Alfréd elnök elmondta, hogy ez egy marxista értékelésű mű lesz, mely 1271-től, az első történel-

⁴⁶ Lásd bővebben Lovas Elemér: *Győr város kialakulásának vázlata*. Győr, 1940. (Győri füzetek 2.)

⁴⁷ Ősszel megjelenik a monográfia első kötete. *Győri Nemzeti Hírlap* 1940. április 17. 5.

⁴⁸ Lásd bővebben Mithay Sándor: *Bronzkori kultúrák Győr környékén*. Győr, 1941.

⁴⁹ Lásd bővebben Gallus Sándor – Mithay Sándor: *Győr története a vaskorszakig*. [Szerk. Lovas Elemér.] Győr, 1942. (Győr Szab. Kir. Város monográfiái. Győr története a tizenharmadik század közepéig. Régészeti emlékek 1.)

⁵⁰ Készül a város monográfiája. *Győri Nemzeti Hírlap* 1941. június 22. 4.

⁵¹ Lásd bővebben Fettich Nándor – Nemeskéri János: *Győr története a népvándorlaskorban*. [Szerk. Lovas Elemér.] Győr, 1943. (Győr Szab. Kir. Város monográfiái. Győr története a tizenharmadik század közepéig. Régészeti emlékek 3.)

⁵² Győr város bensőséges ünnepet ült szabad királyi várossá történet emelésének kétszáz éves évfordulóján. *Győri Nemzeti Hírlap* 1943. március 7. 6.

⁵³ *Győr Szab. Kir. Város Hivatalos Értesítője* 1943. szeptember 25. 8.

mi adat felbukkanásától tekinti át a város történelmét. Az ülésen Dávid Lajos titkár a tervezett monográfia tartalmába engedett bepillantást. Beszámolója alapján a munka foglalkozik majd többek között az úgynevezett Gyűrű-Győr elmélettel, azzal, hogy hogyan került háromszáz esztendőre a győri püspökség és káptalan hatalmába az eredetileg királyi privilégiumot élvező város, de megjelenik benne Győr 1848–49-es szerepvállalása, a kezdődő kapitalizmus helyi kisiparra gyakorolt hatása vagy az első világháborút követő munkanélküliség okainak elemzése is.⁵⁴ 1964. nyár végén a helyi hatalom is áldását adta a kezdeményezésre. A sajtó rövid hírben közölte, hogy a városi tanács végrehajtó bizottsága a jubileumi monográfia megírására országos nevű történészeket fog felkérni.⁵⁵ Két esztendővel később már arról számoltak be, hogy Győr történeti monográfiájának megírása, mely „az egyik legszebb és legjelentősebb jubileumi ajándék” lenne a település számára, egyelőre bizonytalan. A cikk szerzője úgy vélte, hogy a város mind ez idáig adós történelmének átfogó, marxista-leninista szellemű feldolgozásával. Az írás szerint – az első elképzelések alapján – négy kötet jelent volna meg, melynek elkészítését a Magyar Történelmi Társulat munkatársai örömmel vállalták. Ez azonban pénzügyi okokból és a rendelkezésre álló idő rövid volta miatt nem valósulhatott meg. A városi tanács, illetve a 700. évforduló ünnepségeinek előkészítésére alakult bizottság szándéka az volt, hogy legalább az első kötet jelenjen meg a jubileumra, de ezt akkoriban anyagi okok miatt még szintén nem tartották biztosnak.⁵⁶ Ez a félelem rövid időn belül bizonyosságot nyert, és a monográfia megírása végleg lekerült a napirendről. 1967 áprilisában a *Kisalföld* már arról tudósított, hogy Győr Város Tanácsa a 700 éves jubileum alkalmából tanulmánykötetet ad ki. Ez pótolta volna a monográfiát. A munka elvégzésére a Magyar Történelmi Társulat nyugat-dunántúli csoportja vállalkozott, mely megalakította a szerkesztőbizottságot. Az elnök Dr. Lengyel Alfréd, míg a titkár Dávid Lajos lett. A kötetet 500 oldal terjedelműre tervezték, mely a város múltjának egyes korszakairól kívánt átfogó képet adni.⁵⁷ A mű – melyben 13 szerző 14 tanulmánya olvasható, összesen 600 oldalon – végül 1971-ben került ki a nyomdából. A szerzők között országosan is ismert régészek, történészek és muzeológusok találhatók. Ezzel együtt kritikaként elmondható, hogy a tanulmányok színvonala egyenetlen, és azok a kor elvárásaihoz igazodva erősen marxista történetírói szemüvegen keresztül íródtak.⁵⁸ Hogy a tanulmánykötet mennyire nem tudta betölteni a monográfia-úrt, mutatja Pernes Gyula könyvtárigazgató véleménye. Egy 1973 januárjában közölt cikkében úgy gondolta, hogy „nincs mai szemmel megírt várostörténetünk és a meglévő monográfiák is hézagosak, pótlásra szorulnak”.⁵⁹

Ahogy az a fentiekben látható, egy város monográfiájának elkészítése és megjelenítése korántsem egyszerű feladat. A település egyes történeti korszakait és a hozzájuk kapcsolódó forrásokat alaposan ismerő szakemberek megléte és együttműködési

⁵⁴ Készülőds a húszéves és a hétszázéves évfordulóra. *Kisalföld* 1963. december 14. 2.

⁵⁵ *Kisalföld* 1964. augusztus 30. 12.

⁵⁶ Gárdonyi Béla: Anno ab urbe condita 700. *Kisalföld* 1966. július 24. 7.

⁵⁷ *Kisalföld* 1967. április 30. 12.

⁵⁸ Lásd bővebben Győr: *Várostörténeti tanulmányok*. Szerk. Dávid Lajos – Lengyel Alfréd – Z. Szabó László. Győr, 1971.

⁵⁹ Pernes Gyula: Párbeszéd önmagammal. *Kisalföld* 1973. január 14. 7.

szándéka csak az egyik alapfeltétele a mű megjelenésének. Minden korban szükséges annak a helyi hatalomnak ügy melletti elkötelezettsége, amely a pénzügyi háttérrel biztosítja egy ilyen vállalkozás számára. Ez utóbbi tényező Győr esetében többször is hiányzott, így a város monográfia-története bővelkedik kudarcokban, félbeszakadt munkákban. Ezért is külön örömteli a két, 750. évfordulóra elkészült kötet (*Győr története. I. A kezdetektől 1447-ig és Iparváros. Győr iparjának története a kezdetektől napjainkig*) megjelenése. Bátran állítható, hogy mindkét munka maximálisan megfelel egy település monográfiájával, vagy annak egy szegmensével szemben támasztott követelményeknek. A művek a kor történet-tudományi szellemiségében íródtak, modernnek és egyben időállóknak számítanak. Amennyiben a történeti monográfia-sorozat további négy kötete is megjelenik, úgy néhány esztendő múlva elmondható, hogy a város történetének monografikus feldolgozása teljessé vált, mely példa és hivatkozási alap lehet hasonló tudományos művek készítőinek, és amelyet büszkén forgathatnak Győr polgárai.

CONTENTS

STUDIES

- Walter Pohl – Johannes Krause – Tivadar Vida – Patrick J. Geary**
The Integrative Archaeogenetical, Archaeological and Historical Examination of East-Central Europe, AD 400–900 341
- Ráhel Gloviczki** *The Medieval Hungarian Royal Coronation in European Context* 355
- István Kádas** *When the Tax is a Redemption. Redemption of Military Service and Extraordinary Taxation in the Early Years of King Matthias's Reign (1458–1464)* 383
- Miklós Fóti** *An Unusual Demographic Phenomenon and its Background in the Territory of Sancak of Szeged. The Sudden Transformation of Mikla into a Town in 1578* 403
- Gergely Tóth** *Typical and Idiosyncratic Features in the Career of a "Hungarus" Intellectual. The Forgotten (Auto)biography of Matthias Bel* 417
- Márta Hantos-Varga** *Between "Obsolete" Anti-Judaism and Modern Racism. The Grey Zone of Anti-Jewish Argumentation of Catholic Authors* 447
- Tamás Csapody** *History of the Chervenka Exhumations* 481
- Rita Kiss** *The Integration of 1956 Hungarian Refugees in Bavaria* 513

DATABASE

- Zsófia Kádár – Dorottya Piroska B. Székely** *Database of Churchmen Attending Seventeenth-century Hungarian Diets* 533

REVIEW

- Balázs Varga** *The History of Győr's Monography from the Era of Dualism until Today* 627

E számunk szerzői

Csapody Tamás, egyetemi docens, Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar ● Fóti Miklós, tudományos munkatárs, BTK TTI ● Gloviczky Ráhel, egyetemi hallgató, ELTE BTK ● Hantos-Varga Márta, PhD-hallgató, Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Interdiszciplináris Doktori Iskola ● Kádár Zsófia, tudományos munkatárs, ELTE BTK, Universität Wien, Institut für Österreichische Geschichtsforschung ● Kádas István, tudományos munkatárs, BTK TTI ● Kiss Rita, német-történelem szakos tanár, Realschule St. Vinzenz von Paul [Markt Indersdorf] ● B. Székely Dorottya Piroska, PhD-hallgató, tudományos segédmunkatárs, ELTE BTK ● Tóth Gergely, tudományos főmunkatársa, BTK TTI ● Varga Balázs, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem, Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar ● Vida Tivadar, egyetemi tanár, ELTE BTK, tudományos tanácsadó, BTK Régészeti Intézet

(BTK TTI = Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet)

(ELTE BTK = Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar)

Az egyes számok megvásárolhatóak, illetve megrendelhetőek:

Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet

1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4., B épület 4.44-es iroda

Telefon: +36-1-224-6700/4624, 4626-os mellék

E-mail: bardi.erzsebet@abtk.hu, terjesztes@abtk.hu

Penna Bölcsész Könyvesbolt

(hétköznapokon, 13 és 17 óra között)

1053 Budapest, Magyar u. 40.

Telefon: +36-30-203-1769

E-mail: info@pennakonyvesbolt.hu

A folyóirat teljes évfolyama előfizethető bármely
hírlapkézbesítő postahivatalnál.

Ára: 1200 Ft

Előfizetőknek: 1000 Ft

